

тування / А.Л. Пастернак, Т.В. Блудова // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. — Д.: ДНУ. — 2006. — С.822 — 827.

3. Гумен І.М. Складові банківських рейтингів: науково-практичний аспект / І.М. Гумен // Вісник Національного банку України. — 2000. — № 1. — С.57— 60.

4. Маслак Н.Г. Використання трирівневої методики встановлення ліміту кредитування на банк-контрагент у системі управління кредитним ризиком / Н.Г. Маслак, Н.П. Пашкурова [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/fkd/2009_1/R1/3.pdf

УДК 338.021.15

ЛОГІСТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Чурилов С.В.

У статті проаналізовано основні наукові підходи до визначення сутності таких понять як логістика, управління, логістичного управління підприємством. Також автором було запропоновано власне визначення поняття «логістичне управління».

Ключові слова: логістика, управління, логістичне управління, підприємство.

Динамічний розвиток ринкових процесів в Україні, реформування усього комплексу виробничих відносин вимагають створення принципово нової системи управління великими промисловими підприємствами. Перехід на інноваційну модель розвитку економіки України неможливий без ефективного управління процесами формування і трансформування потоків послуг та товарно-матеріальних потоків. Основні засади такого управління вимагають конкретних механізмів, заснованих на логістичному підході до організації поточкових процесів і потоків на довиробничому, внутрішньо- і поствиробничому етапах переміщення матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Для досягнення стійкої конкурентоспроможності на ринку актуальним є питання пошуку інноваційних моделей розвитку й управління підприємством, однією з яких є застосування логістичного підходу до управління підприємством. Сучасні умови господарювання промислових підприємств на ринку, характеризуються швидкими темпами змін сутності та змісту управління, що пов'язано з широким спектром форм та методів організації праці, значним арсеналом технологічного обладнання, безперервним освоєнням нових видів продукції, що обумовлює необхідність вирішення питань, пов'язаних із управлінням потенціалом підприємства, який визначається як сукупність наявних та потенційних ресурсів і можливостей, що можуть бути мобілізовані для досягнення стратегічних та тактичних організаційних цілей.

Поглиблення підходів в управлінні з позицій потокового методу створило передумови для використання логістичного методу як методологічної основи логістичного управління, що дозволяє комплексно підходити до формування інформаційної, фінансової, матеріальної складової та їх взаємодії. Потребує детальнішої розробки проблема логістичного управління підприємств, зокрема підвищення їх рентабельності та забезпечення безперервної роботи за рахунок удосконалення структури джерел фінансування, механізмів організації потоків.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок у сфері логістичного управління, його стан на сучасних підприємствах промисловості України знаходиться на початковому етапі свого розвитку, що обумовлює вирішення низки завдань, пов'язаних зі вдосконаленням формування системи управління, адекватної умовам сьогодення. У зв'язку із цим виникає питання про розкриття сутності та ролі логістичного управління в розвитку підприємств, його елементів й особливостей застосування з одночасним забезпеченням їхньої поточної й довгострокової стабільності, оскільки саме управлінська діяльність обумовлює системну стійкість підприємства як на внутрішньому, так і

на зовнішньому ринках, впливає на логістичні потоки й забезпечує міжфункціональне координування бізнес-процесів підприємства, що, в свою чергу, підвищує його здатність до адаптації в сучасних умовах господарювання, що характеризуються прискореним темпом змін у зовнішньому середовищі та наростаючою конкуренцією. Необхідність розробки науково обґрунтованих заходів щодо впровадження логістичного управління для забезпечення формування, функціонування та розвитку логістичних систем, що дозволить підприємствам раціоналізувати свою діяльність та підтримувати конкурентоспроможність на ринку обумовила дослідження сутності логістики та виокремлення її структурних елементів.

Теоретичним аспектам проблеми логістичного управління присвячено праці багатьох науковців. Своє бачення поняття «логістика» висловили багато як зарубіжних вчених, та і вітчизняних. Серед них: Рудников А.М., Резер С.М. [1], Дж. Бушер[2], Є. Крикавський[3], Дж. Хескетт[4], Е. Мате й Д. Тиксьє[5], С.О. Уварова, А. Харрісон, Гордон М.П., Сергєєв В.І. [6] та інші.

Метою статті є узагальнення теоретичних положень в рамках дослідження важливої наукової проблеми – формування системи логістичного управління підприємством, уточнення змісту поняття «логістичне управління підприємства», формування власного підходу щодо визначення окремих його елементів.

Для того щоб визначити сутність поняття «логістичне управління підприємства», потрібно розділити його на два елементи: «логістика» та «управління». У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі існує досить чимало трактувань поняття логістики. Виникнення логістики спричинене у результаті тривалої інтеграції та еволюції таких наук або концепцій як маркетинг та виробничий менеджмент. Сьогодні до логістики відносять управління людськими, енергетичними, фінансовими та іншими потоками, що мають місце в економічних системах. З'явилися такі терміни, як банківська логістика, інформаційна логістика та ряд інших. Тлумачення поняття «логістика» різними авторами мають спільні риси, але разом з тим мають свою неоднозначність. Визначення поняття «логістика» провідних вітчизняних та зарубіжних науковців наведені в таблиці 1.

На сучасному етапі розвитку економіки логістика не може існувати без поняття «управління». Управління є основою функціонування і життєдіяльності будь-якого підприємства. Існують чотири найважливіших підходи, які зробили істотний внесок в розвиток теорії та практики управління. Це: підхід з позицій виділення різних шкіл в управлінні; процесний підхід, системний підхід, ситуаційний підхід.

Підхід на основі виділення різних шкіл в управлінні містить у собі фактично чотири різних підходи до управління. Це школи наукового управління, адміністративна (або класична), людських стосунків та поведінських наук, а також науки управління (або кількісний підхід), котрі здобули розвиток в першій половині XX сторіччя.

Школа наукового управління найбільш тісно пов'язана з працями Ф.У. Тейлора, Френка та Лілії Гілбретів, а також Генрі Гантта. Ці творці школи наукового управління вважали, що використовуючи спостереження, виміри, логіку та аналіз, можна вдосконалити багато операцій ручної праці, добитися більш ефективного їх виконання.

Класична, або адміністративна, школа в управлінні (1920 – 1950 рр.). Представники школи наукового управління, в основному, присвячували свої дослідження тому, що має назву управління виробництвом. Вони розв'язували питання підвищення ефективності на рівні нижче управлінського. З виникненням адміністративної школи фахівці почали постійно виробляти підходи до управління організацією в цілому. Говорячи про «класичну школу» не можливо не згадати Анрі Файоля, Ліндала Урвіка, Джеймс Д. Муні, А.К. Рейлі та інших. Головний внесок Файоля в теорію управління полягав у тому, що він розглядав управління як універсальний процес, який складається із декількох взаємопов'язаних функцій, це – планування, організація, розпорядництво, координування та контроль.

Створенням школи людських стосунків у науці управління зв'язують з іменами двох вчених – Мері Паркер Фолет та Елто-на Мейо, яких вважають найбільшими авторитетами в цій сфері. Фолет була першою, хто визначив менеджмент як «забезпечення виконання робіт за допомогою інших осіб». Мейо довів, що чітко розроблені робочі операції і добра заробітна плата не завжди мали своїм результатом підвищення продуктивності праці, як вважали представники школи наукового управл-

іння. Сили, які виникали при взаємодії людей, могли перевищити і часто перевищували зусилля керівника.

Таблиця 1

Визначення поняття «логістика»

Автор	Визначення
Рудников А.М. й Резер С.М. [1].	Це наука про планування, контроль та управління транспортуванням, зберіганням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, що здійснюються в процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача у відповідності з інтересами і вимогами останнього, а також передача, зберігання і обробка відповідної інформації
Дж. Бушер [2]	Процес планування, реалізації і управління ефективним, економічним рухом і збереженням сировинних матеріалів, незакінченого виробництва, готової продукції, пов'язаної з цим інформації з пункту виникнення у пункт споживання з метою забезпечення відповідності вимогам споживача
Є. Крикавський [3]	Наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах з синергічними зв'язками
Сергєєв В.І. [6]	Це наука про управління матеріальними потоками, пов'язаними з ними інформацією, фінансами і сервісом у певній мікро-, мезо- або макроекономічній системі для досягнення поставлених перед нею цілей з оптимальними затратами ресурсів
Американське логістичне товариство «Рада з управління логістикою» [7]	Процес планування, реалізації і контролювання економічно ефективного переміщення і складування сировини, запасів незавершеного виробництва, готових виробів та пов'язаних із цим послуг та відповідної інформації з місця походження до місця споживання для забезпечення відповідності вимогам споживачів
Координаційна рада з логістики, Росія	Це управління спільною діяльністю різних підрозділів компанії, а також інших організацій по ефективному просуванню товарів і послуг впродовж наскрізного ланцюга «закупівля сировини — виробництво — розподіл — продаж — споживання» на основі інтеграції й координації усіх операцій, процедур і функцій, що виконується в рамках даного процесу
Е. Мате й Д. Тиксьє. [5].	Як способи й методи координації відносин фірми з партнерами, засоби координації пропонованого ринком попиту й реалізації висунутих компанією пропозицій
А. Смєхов [8]	Новий науковий напрямок, учення про планування, управління і спостереження (відстеження) під час переміщення матеріальних та інформаційних потоків у виробничих і енергетичних системах
Дж. Хескетт [4]	Сукупність видів діяльності з управління потоками продукції, координації виробництва і ринків збуту за встановленого рівня послуг з мінімальними витратами
Б. Анікін [4]	Наука про планування, організацію, управління, контроль і регулювання переміщення матеріальних та інформаційних потоків у просторі і в часі від їхнього первинного джерела до кінцевого споживача
Г. Павеллек	Це планування, управління та контроль потоку матеріальної продукції, яка надходить на підприємство, відповідного йому інформаційного потоку, що обробляється там і залишає його

Серед найбільш авторитетних представників поведінсько-біхевіористського напрямку необхідно в першу чергу назвати Криса Арджиріса, Ренсіса Лайкерта, Дугласа МакГрєго-ра та Фредеріка Герцберга. Ці та інші досліджувачі вивчали різні аспекти соціальної взаємодії, мотивації в організаціях, змінювання змісту роботи та якості трудового життя.

Починаючи з 1970-х років з'являється новий напрям управлінської науки, розроблений на базі системного аналізу — ситуаційний підхід до управління [10]. З позицій ситуаційного підходу, управлінська ситуація є інтеграційний показник успішності і ефективності способів і методів взаємодії між керівником і підлеглим у сфері управління. В управлінській ситуації виділяють ряд значущих функцій: соціально-економічні, політичні, культурні.

Процесний підхід (підхід до управління як до процесу) розглядає управління як безперервну серію взаємопов'язаних управлінських функцій. Ця концепція, яка означає великий поворот в управлінській думці, широко використовується і тепер.

Управління сприймається як процес, тому що праця по досягненню цілей за допомогою інших — це не якась одноразова дія, а серія безперервних взаємопов'язаних дій. Ці дії, кожна з котрих сама по собі є процесом, дуже важливі для успіху організації. Кожна управлінська функція також являє собою процес, тому що також складається із серії взаємопов'язаних дій. Процес же управління є своєрідною загальною сумою всіх функцій. Різні вчені дають різноманітні переліки функцій, але в цьому наборі є: прогнозування, планування, організація, розпорядництво, керівництво, мотивація, контроль, комунікація, дослідження, оцінка, прийняття рішення, підбір персоналу та деякі інші.

Системний підхід в даному контексті означає, що керівники повинні розглядати організацію (або систему) як сукупність взаємопов'язаних елементів, таких як люди, структура, завдання та технологія, котрі з'орієнтовані на досягнення всіляких цілей в умовах зовнішнього середовища, яке постійно змінюється. Для ефективного використання цього підходу треба добре знати теорію систем, яка допомагає інтегрувати в управлінні внески всіх шкіл, які в різний час домінували в теорії та практиці управління.

Окрім перерахованих і коротко описаних вище підходів до організаційних структур управління, в літературі останніх років [11] описані і інші різні підходи і моделі управління ними в умовах перехідного періоду. До них відносять: генетичний підхід (заснований на обліку норм, що існують у суспільстві, тенденцій його розвитку і обмежень); тамологічний підхід (сукупність формальних ринкових інститутів); аналітичний підхід (на основі міждержавних порівнянь); комплексний (міждисциплінарний, з погляду різних наук).

Також, останнім часом, сучасний економічний розвиток сприяє утворення нових видів управління, одним з яких є логістичне управління. Основні передумови входження економіки України у сферу логістичного управління мають свою специфіку, зумовлену з діючими факторами, пов'язаними з перехідним характером української системи господарювання. Також не можливо не згадати про фактори такі як розміри і географічне розташування країни; види, обсяги, якість і доступність природних ресурсів; наявність інтелектуального потенціалу і кваліфікованих трудових ресурсів; розміри, спеціалізація і розподіл по території країни виробничих комплексів і центрів; рівень інтеграції у світовий економічний простір [12]

Останніми роками поняттю «логістичне управління» присвячено багато публікацій, але деякі аспекти розкриті не сповна або потребують уточнення. Дороніна М.С. вказує що загальна концепція управління виробничо-розподільчою системою ґрунтується на логістичному підході [13]. На думку Є. Крикавського логістичний менеджмент — це менеджмент в логістичних системах на засадах теорії логістики і розуміння цього терміна «ґрунтується на інтеграції логістики та менеджменту у форму «логістико-менеджменту» як комплексної локалізованої системи управління матеріальними та інформаційними потоками», а далі пояснює, що в понятті «логістичний менеджмент» слово «логістичний» як прикметник означає менеджмент, але такий, що функціонує обов'язково на засадах теорії логістики» [3]. Функціонування логістичного управління, такі вчені як Д. Бауерсокс [14], Р. Ларіна [15], М. Окландер [16], О. Тридід [17], О. Череп [18], розглядають у ракурсі поєднання внутрішнього та зовнішнього функціонування підприємства для подальшої ефективної його діяльності. О. Череп базує логістичне управління на основних принципах логістики. Не зважаючи на багатоаспектність і широту цілей логістичного управління, науковці-логісти [3] виділяють спільні цілі, властиві всім учасникам логістичних систем. Головними серед них вважаються: удосконалення процесів фізичного переміщення ресурсів і готової продукції в усіх структурах, охоплених логістичним управлінням; гармонізація стратегічних, тактичних і оперативних логістичних цілей із загальними цілями і стратегіями підприємств або інших учасників логістичного ланцюга; спрямуван-

ня інтегрованої діяльності учасників логістичного ланцюга на ефективне обслуговування клієнта за принципом «висока користь – допустимі витрати».

Проведений аналіз досліджень сутності логістичного управління на підприємстві дозволяє запропонувати власне визначення: логістичне управління – це поєднання системного, процесного та функціонального підходів до логістичного управління та виокремлення його елементи на підставі розробленої системи принципів, яка допомагає скерувати його елементи на задоволення потреб споживачів і створить передумови для ефективного оперативного й стратегічного управління підприємством в цілому.

ВИСНОВКИ

Найважливішим результатом, який витікає з ряду робіт з логістики є те, що в основі більшості наведених визначень зарубіжних та вітчизняних вчених щодо сутності логістики йдеться про наукову та господарську спрямованість застосування логістики в ринковій економіці з метою оптимізації інтегрованих у єдину систему матеріальних потоків різних масштабів та належності, а також обумовлених ними інформаційних та фінансових потоків з відповідним підвищенням ефективності управління ними як процесом, що свідчить про необхідність доповнення та систематизації попередніх наукових підходів, надавши теорії логістики цілісності та комплексності, що сприятиме розширенню масштабів логістичного управління. Різноманітні погляди науковців стосовно логістичного управління, яке забезпечує за рахунок взаємопов'язаних і взаємообумовлених зв'язків поточкових процесів і потоків уздовж усього ланцюга товароруку синергетичний ефект, обумовили дослідження його сутності з точки зору таких загальноприйнятих підходів до управління, як функціонального, системного, ситуаційного, процесного та цільового. Виявлення переваг та недоліків кожного із зазначених підходів, дозволило обґрунтувати необхідність поєднання системного, процесного та функціонального підходів до логістичного управління та виокремити його елементи й розробити систему принципів, яка допоможе направити елементи логістичного управління на задоволення потреб споживачів і створить передумови для ефективного оперативного й стратегічного управління підприємством в цілому. Огляд економічної літератури дозволив встановити, що центральне місце у логістиці належить матеріальним та супутнім їхньому руху інформаційним та фінансовим потокам, дослідження сутності і особливостей яких виявило, незважаючи на їхню нерозривність, проблему їхньої синхронізації під час руху, що дозволило визначити предмет логістичного управління як оптимізацію логістичних потоків, що дозволить знизити логістичні витрати, підвищити економічний потенціал підприємств, їхню кредитоспроможність, інвестиційну привабливість й забезпечить конкурентні переваги на ринку товарів і послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Родников А.Н. Логистика : терминологи-ческий словарь / А.Н. Родников. — 2-е изд., исп. и доп. — М. : ИНФРА, 2000. — 352 с.
2. Busher J., Tyndall G. Logistics excellence / Manag. Accoun. — 1987. — №8. — P.32-39.
3. Крикавський Є.В. Логістика. Основи теорії: підручник. [для студ. вищ. навч. закладів] / Євген Васильович Крикавський — Л. : Національний університет "Львівська політехніка", Інтелект-Захід, 2004. — 416 с. — ISBN 966-553-273-1 : 36.00.
4. Heskett J. L. Logistics: Essential to Strategy / Harvard Busin. Rev. — 1977. — November-December.
5. Мате Э. Материально-техническое обеспечение деятельности предприятия : пер с фр. / Э. Мате, Д. Тиксье. — М. : Прогресс, 1993. — 386 с.
6. Сергеев В.И. Логистика в бизнесе. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 608 с.
7. Coyle J., Bardi E., Langley C. Zarzadzanie logistyczne. — Warszawa: PWE, 2002. — 734 s.
8. Смехов А.А. Основы транспортной логистики. — М.: Транспорт, 1995. — 197 с.
9. Логістика / Под ред. Б.А.Аникина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Инфра-М, 2002. — 367 с.
10. Гнатко В. С. Корпоративное управление в изменяющемся мире /В. С. Гнатко, В. И. Пефтиев. — Ярославль : Яросл. гос. пед. ун-т., 1998. — 164 с.
11. Базилевич А. Р. Управленческая ситуация на предприятиях в условиях социальной трансфор-

мации общества : дис. канд. соціол. наук: 22.00.04 / Базилевич Александр Ростиславович. — Пермь, 2000. — 199 с.

12. Забуранна Л.В. Логістичне управління підприємством: сутність та передумови розвитку [Текст] /Л.В. Забуранна // Сталій розвиток економіки. — 2010. —№ 7.— С. 120–123.

13. Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства : монографія / Майя Степанівна Дороніна — Х. : ХДГУ, 2002. —432 с.

14. Буэрсокс Д. Дж. Логистика: Интегрированная цепь поставок[Пер. с англ. Н. Н. Барышниковой, Б. С. Пинскера] / Дональд Дж. Буэрсокс, Дейвид Дж. Клосс. — 2-е изд. —М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2008.— 640 с.

15. Ларіна Р.Р. Логістика: навч. посіб. Р. Р. Ларіна. — Д.: ВІК, 2005. —335с.

16. Окландер М.А. Промислова логістика: [навч. посіб.] / М.А. Окландер, О.П. Хромов. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 222 с.

17. Логістика: [навч. посіб.] / О.М. Тридід, Г.М. Лазаренкова, С.В. Мішина, І.І. Борисенко. — К.: Знання, 2008. — 566 с.

18. Череп О.Г. Впровадження логістичного управління на підприємстві – суб'єкті ЗЕД [Електронний курс]/О.Г. Череп, М.В. Голованова. — Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/natural.vznu/eco/2010_1/057-62.pdf.